

ОСНОВНІ НАПРЯМИ РОЗВИТКУ ГРОШОВИХ СИСТЕМ В ПЕРЕХІДНИХ ЕКОНОМІКАХ

Досліджено проблеми еволюції грошових систем у різних моделях економічного розвитку в перехідних економіках. Здійснено аналіз альтернативних напрямів формування грошових систем та їх спроможності забезпечити досягнення певних економічних та соціальних пріоритетів.

The problems of evolution of the money systems are probed in the different models of economic development in transition economics. The analysis of alternative directions of forming of the money systems are their possibility to provide achievement of certain economic and social priorities is being changed.

Постановка проблеми. Грошова система України розвивалась разом з національною економікою і набула відповідних ознак та властивостей, які найбільше відповідали вирішенню проблем певного етапу ринкової трансформації. Проте в сучасних умовах досягнутий потенціал грошової системи України перестає відповідати завданням, які можуть бути вирішені для переходу до нового, вищого типу економічного розвитку, спроможного забезпечити конкурентоспроможність у глобалізованому світі. В умовах економічної кризи особливо гострою є проблема переходу від експортно орієнтованої моделі економіки, яка вже вичерпала свій потенціал, до сучаснішої, що вимагає формування адекватної моделі грошової системи. Тому особливо важливим є використання досвіду країн, яким вдалося сформувавши моделі грошових систем, спроможних підвищити ефективність національних економік.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Грошові системи є традиційним об'єктом досліджень в монетарній теорії. Різні аспекти вивчення грошових систем відобразили в своїх роботах Г. Башнянин, А. Грищенко, М. Савлук та ін. Одночасно проблематика пошуку найефективнішої моделі економічної системи для української економіки також присутня в працях В. Геєця, І. Лукінова, Ю. Пахомова, Ф. Філіпенко. Проте проблема відповідності грошової системи завданням розвитку національної економіки майже випала з поля зору вчених економістів. Доцільно лише зазначити А. Гальчинського та А. Львовчкіна, які зосередились на інноваційній моделі економічного зростання. Одночасно діапазон альтернатив до сучасного стану української економіки та її грошової моделі є набагато ширшим, що вимагає спеціальних досліджень.

Постановка завдання. В статті поставлено завдання дослідити еволюцію грошових систем у взаємозв'язку з різними моделями економічного розвитку, які сформувались у перехідних економіках. Також важливим напрямом дослідження є врахування широкого кола чинників, які сприяють створенню ефективних економічних та соціальних механізмів стимулювання економічної та інноваційної активності та модернізації суспільства.

Виклад основного матеріалу дослідження. Розвиток грошових систем перехідного типу пов'язаний з вирішенням проблем певного етапу ринкової трансформації. З досягненням певних цільових орієнтирів ринкових реформ, існуюча модель грошової системи перестає відповідати потребам подальшого економічного та соціального розвитку суспільства. Еволюцію грошових систем можливо розглядати в контексті моделей економічного розвитку, які дозволяють виявити їх характерні ознаки та оцінити особливості їх функціонування під час трансформаційних процесів. Грошові системи є найбільш економічним параметром визначення суті моделей економічного розвитку. Взаємозалежність грошових систем та моделей економічного розвитку зумовлена роллю та функціями монетарної сфери в ринкових економіках. Реалізація державного впливу в різних типах моделей економічного розвитку значною мірою відбувається через грошову систему. Проведення політики державного активізму або ліберальних концепцій в моделях економічного розвитку вимагає адекватних грошових систем, спроможних забезпечити досягнення цільових орієнтирів.

На рубежі 2005 – 2006 рр. існуюча модель грошової системи вичерпала можливості для подальшого розвитку та поглиблення трансформаційних процесів. У виборі цільових орієнтирів ринкових трансформацій в Україні тривалий час використовувались стандарти, досягнуті в найбільш розвинених країнах світу, насамперед, у США та країнах ЄС. Проте А. Гальчинський та Львовчкін вважають, що на сучасному етапі поглиблених ринкових реформ складається небезпечна ситуація, в якій для досягнення нових цілей використовуються старі механізми. «Не варто очікувати нових «підказок» західних експертів, копіювати принципи економічної політики постіндустріальних країн. У нас абсолютно різні цілі – ми маємо завершити індустріальний цикл і одночасно працювати на випередження. Більш прийнятним для нас є досвід Південно-Східної Азії, хоча і тут не може бути повної тотожності – у нас принципово інша, ніж у цих країнах вихідна база» [2, с. 4].

У визначенні напрямів подальшої еволюції грошових систем перехідного типу найважливіші позитивістський та нормативний аспекти. Позитивістський підхід дозволяє визначити основні механізми грошових систем. Нормативна теорія визначає певні взірці для подальшого розвитку грошових систем. У

процесах економічного розвитку визначились найтипівіші моделі, які можуть мати нормативний характер для країн з перехідними економіками. Висновки нормативного аналізу дають підстави для застосування моделей економічного розвитку, що вважається найефективнішим для поглибленого реформування економіки України.

На рис. 1 показані основні моделі економічного розвитку, які визначають напрями еволюції грошових систем. Серед широкого діапазону можливих варіантів еволюції грошових систем в перехідних економіках можливо виділити основні системоутворюючі чинники.

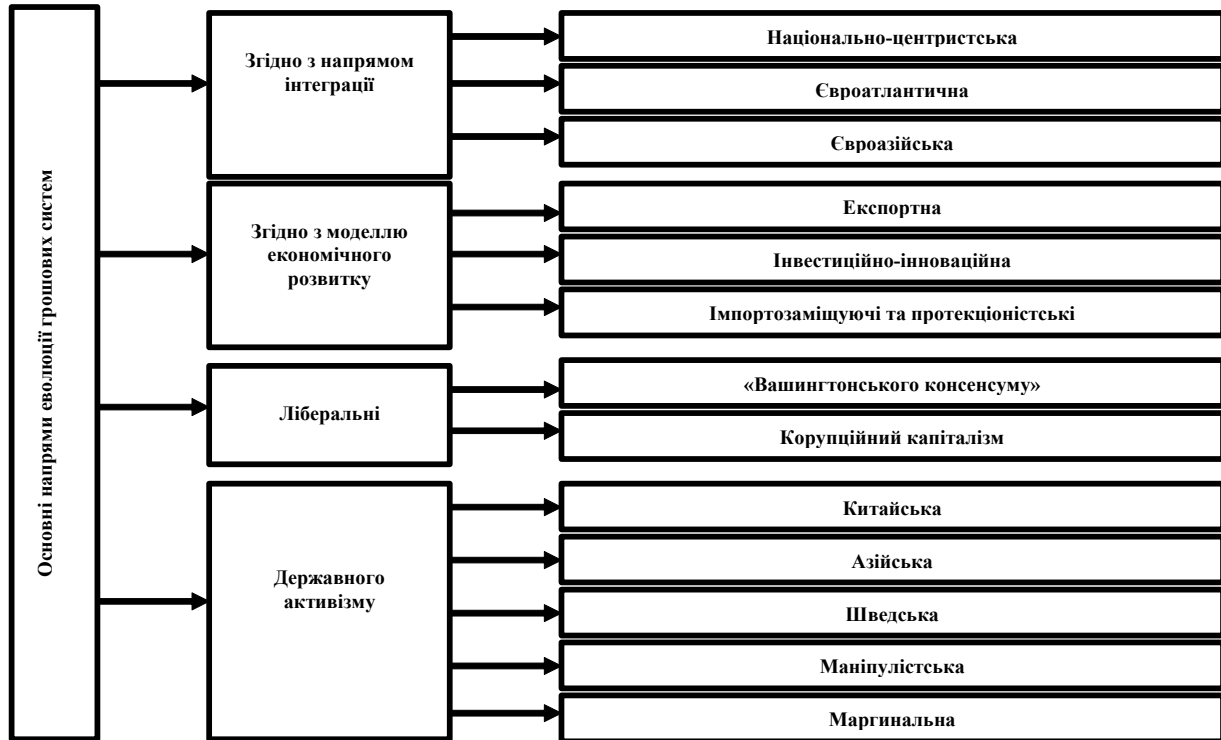

Рис. 1. Основні моделі економічного розвитку, що визначають розвиток грошових систем

Особливості моделей економічного розвитку та монетарної сфери формують завдання та вимоги до грошових систем. Ефективність грошової системи значною мірою пов'язана з її можливістю реалізувати основні цілі державної економічної політики та забезпечити стабільність національних грошей і економічне зростання.

Національно-центристський напрям розвитку української економіки дозволяє максимально використовувати переваги геополітичного положення України. Можливість раціонального входження в основні міжнародні організації може поєднуватися з пріоритетністю розвитку національної економіки. За таких обставин національна грошова система України спроможна зберігати самобутність, а також проводити незалежну грошову політику. Балансування геополітичних інтересів та відмова від ідеологічної однобокості дасть можливість сформувати власну національну центристську модель економічного розвитку. Значна частина населення України є прихильниками позаблокового стану і проведення незалежної зовнішньої політики. Унікальне географічне розташування та висока зацікавленість найбільших суб'єктів світової політики та економіки у добрих стосунках з Україною є передумовою для вибору національно-центристської моделі розвитку.

Євроатлантичний напрям поглибленої інтеграції української економіки вважається найбільш ймовірною перспективою. Поступове входження в економічно-організаційні структури ЄС передбачає приведення у відповідність до його стандартів національної грошової системи України. Показовим може бути шлях, який пройшли країни Центральної та східної Європи, а особливо Балтії у становленні та розвитку власних грошових систем. У процесі становлення грошових систем можливо виділити два найважливіші етапи:

1. Формування та розвиток грошових систем і приведення їх у відповідність до стандартів та вимог країн-членів ЄС.

2. Поступова інтеграція у європейську валютну систему, відмова від національної валюти і запровадження євро.

Країни, які отримали членство в ЄС, були зобов'язані привести у відповідність до визначальних параметрів власні грошові системи. У процесі пристосування грошової системи України до вимог

можливого членства в ЄС слід буде проводити адаптаційні заходи. В ЄС уже існує прецедент, згідно з яким країни-кандидати були змушені виконувати вимоги з адаптації власних грошових систем. У випадку, коли Україна вибере євроатлантичний сектор стратегічного розвитку та членство в ЄС, буде змушена пройти вже сформовану процедуру трансформації монетарної сфери. Особливістю такої трансформації є те, що її кінцева мета – є відмова від національної грошової системи та її інститутів і механізмів. Для використання єдиної для країн ЄС валюти – євро – повинна бути сформована співставна реакція монетарної сфери, а також механізми та інструменти її регулювання.

Євразійський напрям інтеграції поки що розглядається в теоретичній площині. Прихильники даного напрямку інтеграції пропонують модель, яка загалом повторює схему інтеграції, засновану на формуванні європейської валютної системи. На першому етапі об'єднання грошових систем приписується дотримання певних загальних стандартів. Згодом планується відмова від національних грошових одиниць і використання спільної валюти, для якої вже пропонується назва «рубль» або «алтин». Євразійська модель грошової системи на перших етапах її формування пов'язана з підвищенням ролі державного втручання і за своєю економічною суттю може бути одним із варіантів політики державного активізму. Зростання масштабів державного втручання в економічні процеси є спільною тенденцією для всіх країн-кандидатів до ЄП.

О. Буторіна звертає увагу, що незважаючи на теоретичну можливість запровадження єдиної валюти та запровадження єдиної грошово-кредитної політики разом з економічною політикою дана гіпотеза в найближчі 20 років не буде реалізована через її недоцільність та неефективність. З позицій можливості практичної реалізації та ефективності, більш реальним в межах СНД розглядається створення окремих елементів валютно-фінансової співпраці, серед яких [1, с. 42]:

Колективна валюта, яка могла би використовуватися паралельно з національними валютами для взаємних розрахунків та платежів. Для реалізації міжнародних інвестиційних проектів та обслуговування зовнішньоекономічних операцій.

Створення спільних інвестиційних, клірингових, торговельних банків, спроможних забезпечити акумуляцію фактичних обсягів коштів, проведення взаємних розрахунків та фінансування спільних економічних проектів.

Багатосторонні валютні кліринги можуть використовуватися за умови існування спільної розрахункової одиниці та розрахункової палати, що може забезпечувати міждержавний банк

Зняття валютних обмежень є реальним між країнами СНД тому, що всі вони приєдналися до статті VIII статей угоди МВФ, згідно з якою їх валюти де-юре вважаються конвертованими. У «Концепції співпраці та координації діяльності держав-учасників СНД у валютній сфері», затвердженій радою урядів СНД від 15 вересня 2004 р., визначено, що головним завданням є досягнення фактичної конвертації по поточних рахунках, а також проведення щотижневих ринкових котирувань обмінних курсів національних валют СНД.

Консолідація ринків фінансових послуг може реалізуватися на сучасному етапі розвитку СНД. 2000 року була створена Міжнародна асоціація держав СНД, що об'єднала 16 бірж з восьми країн (МАБ). Головним завданням МАБ було створення єдиного біржового простору та досягнення рівноправної співпраці з європейськими фондовими біржами.

Організація трансграничних розрахунків за зразком системи TARGET, що вимагає існування національних систем валових розрахунків в режимі реального часу (RПЕС). Згодом можливим є їх включення в єдину систему країн СНД. Існування зазначених елементів валютно-фінансової співпраці можливе вже в сучасних умовах і може бути реалізоване за наявності лише достатньої політичної волі. В межах СНД визначились країни: Росія, Казахстан, Білорусь, які зацікавлені у формуванні інтеграцій з об'єднання вищого типу – Єдиний економічний простір (ЄП). За певних обставин можливим є приєднання України до ЄП, що створює передумови для поглиблених інтеграційних процесів, в тому числі і в монетарній сфері. Засади євразійського напрямку інтеграції України були визначені в угоді від 19 вересня 2003 р. між Україною, Республікою Білорусь, республікою Казахстан та Російською Федерацією. Створення ЄП передбачає забезпечення умов для вільного руху товарів, послуг, капіталу та робочої сили. Процес формування ЄП передбачає проведення скоординованої грошово-кредитної та валютної політики в обсязі, необхідному для забезпечення рівноправної конкуренції та забезпечення макроекономічної стабільності [3, с. 22].

Проте, напрям євразійської інтеграції ще не обумовлений реальними процесами для розвитку взаємної торгівлі і залишається на рівні декларацій. Звертають увагу, що в Євросоюзу обсяги взаємного експорту та імпорту перевищують торговельні обмінні зв'язки з третіми країнами, що є показником реальних інтеграційних процесів. У всіх інтернаціональних об'єднаннях, які створили зони вільної торгівлі та прийшли до митного союзу, так і не вдалося збільшити взаємні торговельні обсяги, порівняно з третіми країнами (АСЕАН, НАФТА, МЕРКОСУР тощо) [5].

Реальні інтеграційні процеси обмежуються експортно-сировинною орієнтацією країн-членів ЄП (за винятком Білорусі), що робить їх економіки недостатньо взаємодоповнюючими. Проте, у випадку переорієнтації моделі економічного розвитку в напрям інноваційно-інвестиційного розвитку? взаємна

економічна зацікавленість спроможна інтенсифікувати процеси конвергенції країн-учасниць. Діюча Конституція України заперечує можливість проведення єдиної грошово-кредитної та валютної політики. Проте, дана заборона торкається не лише євразійського напрямку, а й можливої інтеграції в ЄС. У випадку переорієнтації суспільної свідомості та економічної зацікавленості можуть сформуватися передумови для вирішення протиріччя між політико-економічними інтересами та діючим законодавством.

До основних моделей економічного розвитку, які найбільш придатні для адаптації в перехідних економіках, належать: **експортна, інвестиційно-інноваційна та імпортозаміщуюча**. В умовах процесів прискореної глобалізації успішна реалізація економічних моделей в перехідних економіках вимагає пошуку місця в світовому розподілу праці.

Експортна модель економічного розвитку де-факто була реалізована в Україні, починаючи з 2000 р. Вихід з глибокої економічної кризи і перехід до сталого економічного зростання пов'язаний з зовнішніми та внутрішніми чинниками. Сприятлива економічна кон'юнктура на світових ринках для найпотужніших галузей української економіки та можливість використовувати дешеві енергоресурси забезпечили можливість для експорту. Значні валютні надходження дали можливість збільшити золотовалютні резерви НБУ та зменшити зовнішній борг. Значні обсяги валютних надходжень не тільки зміцнили національну валюту, але й вимусили НБУ змінити пріоритети монетарної політики. Антиінфляційні заходи та протидія надмірному укріпленню гривні стали головними напрямками стабілізації грошової системи. Проте, використання експортної моделі поступово вичерпує свій потенціал з подальшого розвитку економіки. Коливання кон'юнктури на світових ринках, ризик подорожчання енергоресурсів, поєднані з використанням застарілої виробничої бази та технологій, створюють передумови для майбутніх криз. Також експортна модель обмежує можливості економічного зростання за рахунок збільшення внутрішнього попиту.

Інвестиційно-інноваційна модель економічного розвитку – найперспективніший напрям для України. Існуюча модель, яка визначається як експортна за оцінками більшості економістів, вже вичерпала свій потенціал для розвитку. Пошуки місця України в світовій економіці в умовах глобалізації вимагають постійних інновацій в найбільш конкурентних галузях економіки, забезпечуючи необхідні розміри інвестицій. В Україні існують потенційні можливості за рахунок розвитку високотехнологічних галузей зробити прорив в постіндустріальне суспільство, що є запорукою забезпечення конкурентоспроможності в XXI ст. Для забезпечення прискореного розвитку інноваційних технологій необхідні значні обсяги інвестицій та мобільність грошових потоків. Низькі і стабільні процентні ставки, розвинений фінансовий та грошовий ринок є необхідними передумовами для інноваційно-інвестиційної моделі розвитку. Система грошового обігу має забезпечувати фінансові та кредитні відносини, які сприяють запровадженню інновацій та можливості отримувати прибутки від їх використання.

Імпортозаміщуюча та протекціоністська модель економічного розвитку може виникнути як намагання посилити національні пріоритети економічного розвитку. За достатньо сильної політичної волі та формування національно орієнтованої буржуазії можуть виникнути об'єктивні передумови для реалізації економічних інтересів через посилення протекціоністських заходів. Розвиток імпортозаміщуючих виробництв та використання можливостей постійного збільшення сукупного попиту спроможні забезпечити масштабне економічне зростання. У структурі протекціоністських заходів важливим є розвиток і становлення самодостатньої грошової системи, спроможної забезпечити функції зі стимулювання національного виробництва, а особливо його імпортозаміщуючих складових.

Ліберальні моделі економічного розвитку у перший період ринкових реформ були пріоритетними в пострадянських країнах, Східній та Центральній Європі. Переважно використовувалися різні модифікації неоліберальних та монетаристської теорії, які МВФ вважає найефективніші для перехідних економік.

«Вашингтонський консенсус» як модель економічного розвитку останніми десятиріччями є найбільш універсальною, яка побудована на використанні ліберальних концепцій. За масштабами поширення та особливостями застосування, модель «Вашингтонського консенсуму» вважається найпридатнішою для країн, ринки яких розвиваються (від Нової Зеландії до Ізраїлю, а також Мексики та країн колишнього СРСР) [8]. В основу широкого спектру моделей «Вашингтонського консенсуму» покладені ліберальні підходи в реалізації державної економічної політики. МВФ де-факто використовує основні положення «Вашингтонського консенсуму» як основу своєї офіційної доктрини, згідно з якою намагається впливати на формування моделей економічного розвитку та її грошові системи в країнах з перехідною економікою.

Спроби запровадити в початковий період ринкових трансформацій в Україні ліберальну модель виявилися не тільки не ефективними а й деструктивними для національної економіки. В 1995 – 1996 рр. в Україні де-факто почався відхід від ортодоксальних варіантів ліберальних концепцій та пошук більш адекватних моделей розвитку.

В 2004 – 2007 рр. в Україні з поглибленням процесу ринкових трансформацій, формуванням ринкового середовища та механізмів виникли певні передумови до повернення ліберальних моделей економічного розвитку. Підвищення фактора лібералізації викликане процесами поглибленої інтеграції в світову економіку, вступ у СОТ та заходами з досягнення стандартів для набуття членства в ЄС. Таким чином, разом з формуванням внутрішніх та зовнішніх передумов до повернення ліберальної моделі постає

питання пошуку її форми, найбільш адекватної до стану української економіки.

Корупційний капіталізм як модель економічного розвитку найбільш яскраво був реалізований в країнах Латинської Америки в 90-х роках ХХ ст. За зовнішніми ознаками корупційна модель наближена до азійської моделі економічного розвитку. Проте, наукові та емпіричні дослідження західних аналітиків привели до висновку про її суттєві розходження. У корупційній моделі в країнах Латинської Америки найбільш характерним є злиття держави та бізнесу, значні масштаби отримання політичної ренти. Одночасно державне втручання та контроль над економікою в азійській моделі пов'язане зі значно меншими масштабами корупції [6, с. 1343].

Корупція вважається одним з найсуттєвіших чинників, які руйнують потенціал можливого економічного зростання. У корупційній моделі використовуються ліберальні методи впливу на економіку, проте уряд перебуває в симбіозі з певними структурами бізнесу, що відкриває можливості для швидкого збагачення. Можливо провести певні аналогії з корупційною моделлю та ситуацією, яка склалася у більшості пострадянських країн, в тому числі і в Україні. Безпрецедентні масштаби економічної кризи і незаконна приватизація створили можливості для корупції. В Україні практично була реалізована *олігархічно-корупційна* модель економічного розвитку. Високий ступінь державного контролю і втручання в економіку створюють можливості для незаконного збагачення. Контроль над грошовими потоками в бюджетній сфері, яка постійно розширюється, створює можливість для різноманітних зловживань. Подальше реформування української економіки виходить за межі лише економічних проблем і вимагає адекватного політичного забезпечення. Пошук суспільної підтримки та довіри до державної економічної політики є однією з умов підвищення її ефективності.

Моделі державного активізму мають широкий діапазон їх реалізації, що дозволяє успішно використовувати їх у Китаї та інших країнах Південно-Східної Азії, Латинської Америки і Швеції. З 1996 р. в Україні де-факто почала активніше реалізовуватись роль держави в економічних процесах. Проте, державне втручання в українську економіку не набуло системного характеру, властивого для моделей державного активізму. Подальший розвиток української економіки не виключає використання моделей державного активізму або їх окремих елементів, які вже довели свою ефективність.

Китайська модель економічного розвитку в сучасному світі вважається одним з найуспішніших проєктів. Високі темпи економічного зростання поступово виводять Китай до країн з найпотужнішими економіками. Китай, як країна з величезним людським та економічним потенціалом, виявився спроможним забезпечити щорічні темпи зростання ВВП в останнє десятиріччя на рівні 10%. Інтеграція в світову економіку і здобуття членства у СОТ та інших найбільш вагомих міжнародних організаціях зробили китайську економіку однією з найбільш конкурентоспроможних. З зростанням ринкового сектору китайська економіка постійно еволюціонує від авторитарної до азійської моделі економічного розвитку. У банківській системі Китаю традиційно значну роль відігравали держані банки, що дозволяло забезпечувати контроль над економікою. Зростання ролі комерційних банків та їх капіталу ще не призвело до втрати державою контролю над банківською системою.

Азійська модель економічного розвитку до 2000 р. вважається найбільш успішним прикладом реалізації можливостей державного активізму. Застосування азійської моделі в багатьох випадках не супроводжується негативними явищами, характерними для державного втручання в економіку. Західні економісти констатують, що парадоксальним чином зрощування політики і бізнесу в азійських економіках не супроводжується зростанням невиробничих витрат, що характерно для стандартних моделей державного активізму [7, с. 39].

Стрімке зростання економік азійських країн впродовж трьох десятиріч дозволило їм зайняти чільне місце серед найбільш розвинених економік. Проте, після міжнародної фінансової кризи 1997 – 1998 рр. почали ставитись під сумнів можливості Азійської моделі економічного зростання та доцільність її подальшого використання. Успіхи країн Південної та Південно-Східної Азії у досягненні високих стандартів розвитку їх економік продовжують викликати практичний і теоретичний інтерес. Серед широкого діапазону відповідей на причини «азійського дива» є і особливості менталітету населення. Висока працелюбність, колективізм, пріоритет державного над особистим та інші визначальні фактори особливостей національної психології значно відрізняються від стандартів західного індивідуалізму. Можливо, що саме в зазначеній площині потрібно шукати дотичні точки для можливості застосувати азійську модель в реаліях української економіки. В Україні існують певні об'єктивні і суб'єктивні передумови для можливостей застосування азійської моделі економічного розвитку. За умов вибору національно-центристського вектора державного розвитку України, азійська модель економічного розвитку може бути однією з найбільш придатних для подальшого формування національної економіки.

Грошова система в азійській моделі поєднує використання ринкових механізмів і державного контролю з регулюванням основних макроекономічних пропорцій. Найсуттєвішими є постійні заходи із захисту ринку та ринкових відносин, в тому числі і механізмів грошового ринку. Грошова система в умовах економічного зростання повинна забезпечувати стабільність національних грошей в умовах постійного збільшення попиту на платіжні засоби.

«Шведська модель» економічного зростання в окремих випадках визначається як взірць

державного дирижизму в період 1950 – 1980 рр. Застосування «шведської моделі» пов'язують з існуванням розвинутих політико-економічних та соціальних передумов. Для реалізації «шведської моделі» важливим є існування консенсуму в суспільстві, що забезпечує умови для її застосування. Розуміння і підтримка широкими верствами населення заходів державного активізму є однією із визначальних умов успішної реалізації «шведської моделі». У 80-і роки застосування «шведської моделі» почало знижувати ефективність економіки. Висока частка соціальних витрат почала знижувати конкурентоспроможність, в умовах, коли в інших розвинених країнах пріоритет мали ліберальні моделі з меншою питомою вагою соціальних витрат.

Серед моделей економічного розвитку, побудованих на засадах державного активізму, популістська і маргінальна – є яскравими прикладами невдалої реалізації їх базових принципів.

Популістська модель економічного розвитку в 60–70-і рр. ХХ ст. довела свою неефективність в Латинській Америці. Правлячі еліти приходили до влади, використовуючи популістські обіцянки, які не відповідали можливостям національних економік. Для забезпечення обіцяного рівня життя, державні витрати виявилися надмірними і поєднані з корупцією на всіх рівнях влади дестабілізували економіку, що втягнуло в замкнуте коло зміни правлячих еліт.

Економічна маргіналізація є наслідком руйнування засад держави і прикладом використання правлячими верствами свого положення для особистого збагачення за рахунок грабування населення. В 60 – 90 рр. ХХ ст. в країнах Африки мало місце безпрецедентне зuboжіння населення та його маргіналізація в умовах кризи державної влади.

Тож еволюція грошових систем в перехідних економіках зумовлена моделями економічного розвитку, які реалізуються в національних економіках. Спроможність грошової системи забезпечити реалізацію певної моделі економічного зростання та досягнення її основних цільових орієнтирів визначає доцільність та можливість її запровадження.

Висновки. На процес вибору певної моделі грошової системи впливає широке коло чинників, які виходять за межі лише економічної доцільності. Історичні традиції, національний менталітет та громадська думка є не останніми чинниками, які визначають можливість та доцільність застосування певної моделі грошової системи. Для ефективного функціонування грошової системи важливо, щоб вона сприяла створенню дієвих економічних та соціальних механізмів, стимулюванню економічної та інноваційної активності і модернізації суспільства. Українська економіка в сучасних умовах стоїть перед проблемою пошуку нової, ефективнішої моделі економіки, де центральне місце має зайняти грошова система, спроможна забезпечувати грошовими ресурсами досягнення економічних та соціальних пріоритетів.

Література

1. Буторина О. В. Закономерности валютно-финансовой интеграции / О. В. Буторина // Деньги и кредит. – 2005. – № 8. – С. 42 – 51.
2. Гальчинський А. Становлення інноваційної моделі економічного зростання України / А. Гальчинський, С. Львовчкін // Економіка України. – 2004. – № 6. – С. 4 – 12.
3. Мусієнко Т. Необхідні передумови і форми взаємодії країн учасниць СЕП у сфері грошово-кредитної та валютних відносин / Т. Мусієнко // Вісник НБУ. – 2005. – № 1. – С. 22 – 29.
4. Потапов М. А. Внешнеэкономическая модель развития стран Восточной Азии / Потапов М.А.– М. : Международные отношения, 2004. – 240 с.
5. Экономика СНГ. Региональные экономические объединения и использование их опыта в СНГ. – М. : ЗАО «Финстатинформ», 2002. – Вып. 7.
6. Barolham P. Corruption and Development. A Review of Issues / P. Barolham // Magare of Economic literature. – 1997, V. 35. – № 3. – P. 1343 – 1346.
7. Rodrik D. Understanding Economic Policy Report / D. Rodrik // Journal of economic Literature. – 1996. – V. 36. – № 15. – P. 39.
8. Willanson S. The Political Economy of Polity Reform. Wash. Institute of International Studies. – 1991.

Надійшла 09.05.2009